

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

САБАДАШ ВІКТОР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 339.1: 574

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ
ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТОРГОВИХ ПРОЦЕСІВ

Спеціальність: 08.08.01- Економіка природокористування і
охорони навколишнього середовища

Автореферат дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук

Суми – 1998

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Сумському державному університеті,
Міністерство освіти України

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
Мельник Леонід Григорович,
Сумський державний університет,
завідувач кафедрою економіки

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук
Козьменко Сергій Миколайович,
Українська академія банківської справи,
доцент кафедри банківської справи

кандидат економічних наук,
Чижов Лев Петрович,
Обласна державна адміністрація,
перший заступник начальника управління
економіки

Провідна установа:

Центр дослідження науково-технічного потенціалу та історії науки НАН
України, відділ науково-технічної політики, м. Київ

Захист дисертації відбудеться "26" червня 1998 р.
о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.051.01 в
Сумському державному університеті за адресою:
м. Суми, вул. Р.-Корсакова, 2, ауд. М-412

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного
університету за адресою: м. Суми, вул. Р.-Корсакова, 2

Автореферат розісланий "22" травня 1998 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Кислий В. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми

Проблеми раціонального природокористування і охорони довкілля є найважливішими проблемами сучасності. Екологічна криза є наслідком невідповідності між характером розвитку продуктивних сил і виробничих відносин з одного боку і ресурсно-екологічними можливостями біосфери - з іншого. Ця криза вразила практично всі сфери виробничої діяльності України. За деякими оцінками, щорічні втрати України від неефективного, нерационального природокористування і забруднення довкілля становлять від 20 до 25% її національного доходу і є ледве не найбільшими в світі.

Наслідки забруднення довкілля набувають глобального характеру, зростає рівень екологічного взаємозв'язку: практично кожна галузь господарської діяльності в будь-якій державі, яка пов'язана з впливом на навколишнє середовище, впливає на його стан і в інших країнах чи регіонах. Тому заходи традиційної природоохоронної політики не в змозі забезпечити необхідний рівень екологічної безпеки. Необхідна система захисту, створити яку можна тільки на основі широкого співробітництва з залученням найбільш дієвих і ефективних інструментів і механізмів. З їх різноманіття на передові позиції в останнє десятиріччя висувається торгівля. Торгові процеси є поєднуючим елементом між виробниками товарів та їх споживачами. Не можна розглядати вплив кожної із цих стадій на довкілля відокремлено. Але, якщо вплив процесів виробництва на довкілля досліджено досить докладно, то вплив торгових процесів і процесів споживання все ще залишається маловивченим. Уміле управління торговими процесами може в значній мірі сприяти вирішенню економічних та екологічних проблем, покращенню якості життя, в протилежному разі вони можуть стати причиною поглиблення екологічної кризи, погіршення життєвих показників.

За оцінками експертів, сьогодні на українському споживчому ринку тільки 13 % продовольчих товарів і 8 % товарів широкого вжитку відповідають національним стандартам та екологічним нормам. Тому назріла нагальна необхідність застосування торгових механізмів як засобів екологічного захисту економіки України та її окремих територій. Таким чином, проблема формування механізму і принципів екологізації торгових процесів зумовила вибір теми та актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Напрямки дисертаційного дослідження входять до державних та регіональних програм та тем:

- програми Наукової ради НАН України "Розробка наукових основ сталого розвитку в Україні";
- фундаментальної теми "Економіка сталого розвитку: макро- і мікроекономічні механізми забезпечення" (фінансується Державним фондом фундаментальних досліджень України (ДФФД), № 8.4/21);
- держбюджетної теми "Розробка науково-методичних підходів і методичних рекомендацій по плануванню та реалізації сталого розвитку території" (фінансується Міністерством освіти України).

Наукові результати, теоретичні положення та висновки були використані при виконанні науково-дослідних робіт різних рівнів, у тому числі: "Розробка господарського механізму охорони та відтворення якості природних вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів України", 1996 р. (№ 02.023.01/001 К-95); "Економічний механізм екологічного захисту зовнішньоекономічної діяльності України", 1994-95 рр. (№ ДР 0194009735); "Еколого-економічне обґрунтування використання мінеральних добрив та інших хімічних речовин в сільському господарстві", 1996 р. (№ 6.3/295).

Матеріали дисертаційної роботи впроваджено в навчальний процес Сумського державного університету (дисципліни "Зовнішньоекономічна діяльність підприємства", "Економіка природокористування"), а також були використані в навчальному курсі для спеціалістів та керівників міського управління "Заочний курс екологічного менеджменту для працівників міських самоврядувань Росії та України" (програма TACIS, 1995-1996 рр.).

Мета і задачі дослідження

Метою дисертаційної роботи є розробка науково-теоретичних підходів та формування економічних основ екологізації торгових процесів на державному і регіональному рівнях.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі задачі дослідження:

- сформулювати дефініційну основу категорії "торгові інструменти екологічного управління";
- розробити алгоритм еколого-економічного обґрунтування торгових операцій;

- сформулювати основні принципи застосування економічних інструментів екологічного захисту через торгові операції;
- обґрунтувати напрямки використання системи економічних інструментів для екологізації економіки;
- запропонувати наукові рекомендації щодо урахування екологічних факторів при створенні механізму розподілу прибутків та витрат по стадіях циклу виробництва та споживання продукції.

Наукова новизна одержаних результатів

Новизна наукових положень дисертаційного дослідження полягає в наступному:

- запропоновано визначення категорії "торгові інструменти екологічного управління" як системи ринкового регулювання товаропотоків;
- дана класифікація торгових операцій з урахуванням еколого-економічних факторів;
- сформульовано основні принципи застосування економічних інструментів екологічного захисту через торгові операції;
- запропоновано методичні підходи щодо обліку еколого-економічних факторів при визначенні ціни на предмети торгового обміну;
- обґрунтовано напрямки використання торгових механізмів для завдань екологізації економіки на регіональному рівні.

Практичне значення одержаних результатів

Практична цінність одержаних результатів полягає в тому, що розроблені положення дозволяють обґрунтувати використання торгових операцій у механізмах реформування національної економіки та окремих галузей народногосподарського комплексу України.

В практичній діяльності може бути застосована система економічних інструментів екологічного захисту економіки країни та її окремих підрозділів при здійсненні товарообмінних операцій.

Розроблені практичні рекомендації можуть бути використані органами державного, регіонального та місцевого управління для реалізації цілеспрямованої політики екологізації торгових процесів.

Запропоновані методичні підходи щодо обліку еколого-економічних факторів при визначенні ціни на предмети торгового обміну можуть використовуватись для забезпечення еквівалентності торгового обміну з урахуванням еколого-економічних витрат.

Одержані результати можуть бути використані об'єднаннями споживачів та неурядовими організаціями для проведення ефективної роботи по формуванню системи "екологізації" попиту.

Особистий внесок здобувача

В роботі 2 за списком опублікованих праць особисто автором проаналізована роль і місце торгових процесів в економічній системі суспільства.

В роботі 3 за списком опублікованих праць особисто автором запропоновано основні принципи реалізації підходів до вирішення екологічних проблем шляхом торгових процесів.

В роботі 4 за списком опублікованих праць особисто автором запропоновано основні принципи застосування економічних інструментів екологічного захисту через торгові операції;

В роботі 8 за списком опублікованих праць особисто автором досліджено сутність категорії "відтворення екологічних потреб" та наведено класифікацію екологічних товарів (послуг), використання яких приводить до зниження екологічного навантаження на довкілля.

Апробація результатів дисертації

Основні положення дисертаційної роботи доповідались, обговорювались і отримали позитивну оцінку на наукових та науково-практичних конференціях та семінарах: науково-технічних конференціях викладачів, співробітників та студентів Сумського державного університету (Суми, 1996-1997 рр.); міжнародному симпозиумі "Вплив технологічної цивілізації на навколишнє середовище: ситуація у пост-радянському просторі", Карлсруе, Німеччина, 22-26.04.1996 р.; 13-й науково-практичній конференції "Актуальні проблеми природокористування", Суми, 21-23.05.1996 р.; міжнародному підсумковому семінарі по реалізації пілотного навчального проекту "Заочний курс екологічного менеджменту для працівників міських самоврядувань Росії та України" (програма TACIS), Київ, 1996 р.; міжнародній конференції під егідою Міжнародної Спільки Екологічної Економіки (ISEE) "Проектуючи сталий розвиток: взаємодія між суспільством, бізнесом та довкіллям", Бостон, США, 4-7.08.1996 р.; науковій конференції НАН України "Наукові основи сталого розвитку в Україні", Київ, 13-14.03.1997 р.; міжнародній конференції "Екологічні проблеми міст", Кошице, Словачія, 13-14.05.1997 р.; міжнародній конференції "Управління сталим розвитком: Європейські перспективи та

досвід", Росток, Німеччина, 15-17.07.1997 р.; міжнародній конференції "Форум-97 - "Збереження та розвиток", Стамбул, Турція, 16-21.11.1997 р.; міжнародному семінарі "Економіка природокористування", Київ, 16-20.02.1998 р.; міжнародній конференції "Проблеми замкнених систем водокористування", Вагенінген, Нідерланди, 11-13.03.1998 р.

Публікації

Результати дослідження опубліковані в 15 роботах (2 статті у наукових журналах, 4 – в збірниках наукових праць, 9 - в збірниках матеріалів та тез конференцій) загальним обсягом 3,1 друк. арк., з яких особисто автору належить 2,2 друк. арк.

Структура і зміст роботи

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Матеріали дисертації викладені на 162 сторінках основного тексту, 16 таблицях, 9 ілюстраціях, 5 додатках.

У вступі обґрунтована актуальність дослідження, визначена мета та основні його завдання, охарактеризована наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі "Аналіз науково-методичних підходів до відображення екологічних витрат в процесах обміну" досліджується проблематика питання на сучасному етапі розвитку суспільства, аналізуються основні етапи еволюції процесів взаємодії торгівлі та охорони довкілля в економічно розвинених країнах, визначаються пріоритетні напрямки і критерії урахування екологічних факторів в процесах обміну.

У другому розділі "Формування науково-методичних положень урахування і використання еколого-економічних факторів в процесах обміну" розглядається екологізація торгівлі як засіб екологічного захисту економіки країни та її окремих територій, проводиться аналіз змісту, функцій і форм торгових операцій в контексті екологічного управління, визначаються основні напрямки формування механізму та принципи урахування екологічних факторів в торгових операціях.

У третьому розділі "Практичні аспекти реалізації механізму урахування екологічних факторів для вирішення проблем на макро- і мікрорівнях" формулюються основні принципи створення системи екологічної безпеки, яка б поєднувала в собі інституційні, економічні та управлінські стратегії забезпечення, подаються результати практичного

застосування розроблених науково-методичних положень на макро- та мікрорівнях.

У висновках викладено комплекс рекомендацій, одержаних в ході дисертаційного дослідження, щодо формування і використання механізмів екологізації торгових процесів.

Додатки містять вихідні дані, таблиці та результати економічного аналізу процесів екологічного регулювання у напрямку екологізації народногосподарської діяльності.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

- В роботі на основі аналітичного огляду значної кількості вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, а також аналізу сучасного стану еколого-економічних проблем України зроблено висновок про необхідність застосування торгових механізмів як засобів екологічного захисту економіки країни та її окремих підрозділів і територій. При цьому зроблено висновок, що в умовах України торгові механізми мають значний потенціал для екологізації народного господарства. У зв'язку з цим найбільш перспективними напрямками використання процесів торгівлі як засобів екологічного захисту можуть бути визнані:

- урахування екологічних витрат при досягненні еквівалентності в процесах обміну;

- формування структури експортно/імпортних потоків через систему методів тарифного та нетарифного регулювання.

- Базовим поняттям, що використовується в роботі, є *"т оргові інст румент и екологічного регулювання"* – це засоби впливу на товаропотоки країни (території) шляхом застосування методів прямого регулювання, економічного стимулювання та створення соціальної орієнтації споживачів з метою екологічної трансформації економіки країни (території) та окремих господарчих ланок.

- Науково обгрунтована роль екологізації торгових процесів в екологічно спрямованій зміні народного господарства, а саме:

- торгівля є рушійною силою кожної ринкової економіки, механізми якої використовуються в переважній більшості країн світу. Таким чином, торгівля є основою трьох головних взаємопов'язаних економічних процесів, які постійно здійснюються в суспільстві: "ринок товарів", "ринок капіталу" та "ринок праці";

- в сфері обміну формується більшість ключових економічних категорій, які визначають характер економічних відносин: вартість,

витрати, ціна, доход, прибуток. З зазначеними категоріями безпосередньо пов'язано формування економічного інструментарію, який здійснює економічну мотивацію в управлінні: податки, платежі, заробітна платня, дивіденди;

- торгівля є своєрідним "суперпровідником", який з'єднує різні стадії економічних процесів, регіони, нації і держави в єдину комунікаційну мережу, по якій можуть передаватись будь-які мотиваційні імпульси;

- торгівля, володіючи єдністю критеріальної і економетричної бази для економічних суб'єктів (від локального до глобального рівнів), здатна інтегрувати економічні і екологічні цілі і інтереси суспільства.

- Визначаються такі функції торгівлі як екологічного регулятора:

- обмеження – обмежують економічні сфери розповсюдження екологічно недосконалих видів товарів та послуг;

- регулювання – надають можливість встановлення необхідного балансу у застосуванні принципів "забруднювач сплачує"- "споживач сплачує"- "суспільство сплачує";

- розподілу – забезпечують здійснення принципу еквівалентності у процесах перерозподілу ефектів та витрат, включаючи екологічні;

- компенсації – через торгівлю стягуються екологічні податки та відшкодовуються екологічні витрати;

- стимулювання – через торгівлю формується попит у споживачів на екологічно сприятливі товари та послуги;

- підтримки – завдяки процесам торгівлі сторони можуть підтримувати екобаланс і зберігати довкілля шляхом використання альтернативних джерел енергії, впровадження передових технологій у вирощуванні сільськогосподарських культур і обробці ґрунту;

- інформування – через торгівлю споживачі товарів можуть бути інформовані про правильний вибір та споживання товарів (або відмову від них).

- На основі економічного аналізу сутності різних торгових процесів та їх відношення до вирішення екологічних проблем розроблена система класифікацій торгових операцій з урахуванням їх екологічної направленості (рис. 1).

З точки зору екологічної безпеки України та її регіонів особлива увага приділяється аналізу торгових операцій по відношенню до процесів екодеструкції. Зокрема, детально досліджуються такі групи операцій.

Рис. 1 Класифікація торгових операцій з урахуванням еколого-економічних факторів

- Абсолютно екодеструктивні. До цієї групи слід віднести торгові операції, котрі завдають екологічних збитків обом торгуючим сторонам (наприклад, видобуток і переробка сировини). Аналізуються фактори, які можуть впливати на розмір екологічних витрат.

- Екодеструктивні для сторони, що продає. В даному випадку можна говорити про екологічні збитки тільки для сторони, що продає (наприклад, торгівля природними і, в деяких випадках, сировинними ресурсами).

- Екодеструктивні для сторони, що купує. При торгівлі енерго- та ресурсозатратними технологіями, токсичними відходами екологічних збитків зазнає сторона, що купує, тому що експлуатація застарілих технологій та переробка відходів призводять до серйозних порушень і змін в екобалансі країни (регіону).

Окремо досліджуються торгові операції, здійснення яких може спричинити зниження рівня екодеструкції або в обох, або в одній із торгуючих сторін. Зокрема, при продажу сировини та напівфабрикатів відбувається і передача частини екологічних збитків, пов'язаних з процесами переробки (використання) продукту на наступних стадіях циклу виробництва-споживання продукції. Купуючи передові технології і устаткування, які дозволяють зменшити навантаження на навколишнє середовище, сторона, що купує, може забезпечити уникнення екологічних збитків або їх частки. Те ж саме можна сказати і про купівлю товарів та напівфабрикатів, які пройшли найбільш інтенсивні і ресурсоемні стадії виробництва.

• Сформульовано 8 принципів застосування економічних інструментів екологічного захисту через торгові операції, серед яких основними є:

- принцип "екологічної конституційності". Для організації та координації екологічно спрямованої діяльності у взаємовідносинах між суб'єктами цієї діяльності повинні бути створені законодавчі органи, єдині правила поведінки та нормативні акти;

- принцип "єдності інструментарію". При здійсненні торгових операцій між сусідніми державами (регіонами) повинна витримуватись єдність термінів, понять, стандартів;

- принцип "єдності природного середовища". Торгівля між економічними суб'єктами (державами, регіонами) повинна передбачати механізми збереження природних факторів, які вони спільно використовують;

- принцип "екологічної еквівалентності". В процесах товарообміну економічні суб'єкти (території) повинні компенсувати один одному не тільки виробничу вартість але і шкоду (збитки, додаткові витрати) екологічного характеру;

- принцип "урахування індивідуальності утворень". Торгівля повинна забезпечувати можливість кожному суб'єкту господарчої діяльності дотримування індивідуальних екологічних характеристик.

• Особлива увага в роботі приділяється урахуванню екологічних факторів при створенні механізму розподілу прибутку та витрат по стадіях виробництва та споживання продукції (рис. 2). При цьому додатні (позитивні) та від'ємні (негативні) складові, які враховують прибутки (П) та шкоду (Ш) (збитки) на всіх стадіях виробництва та споживання продукції можуть бути визначені за формулами:

$$P_{\Sigma} = P_{\text{Д}} + P_{\text{ПЕР}} + P_{\text{Т}} + P_{\text{Е}} + P_{\text{СП}} + P_{\text{В}}, \quad (1)$$

де:

P_{Σ} - додатня (позитивна) складова механізму розподілу прибутку та витрат по стадіях виробництва та споживання продукції;

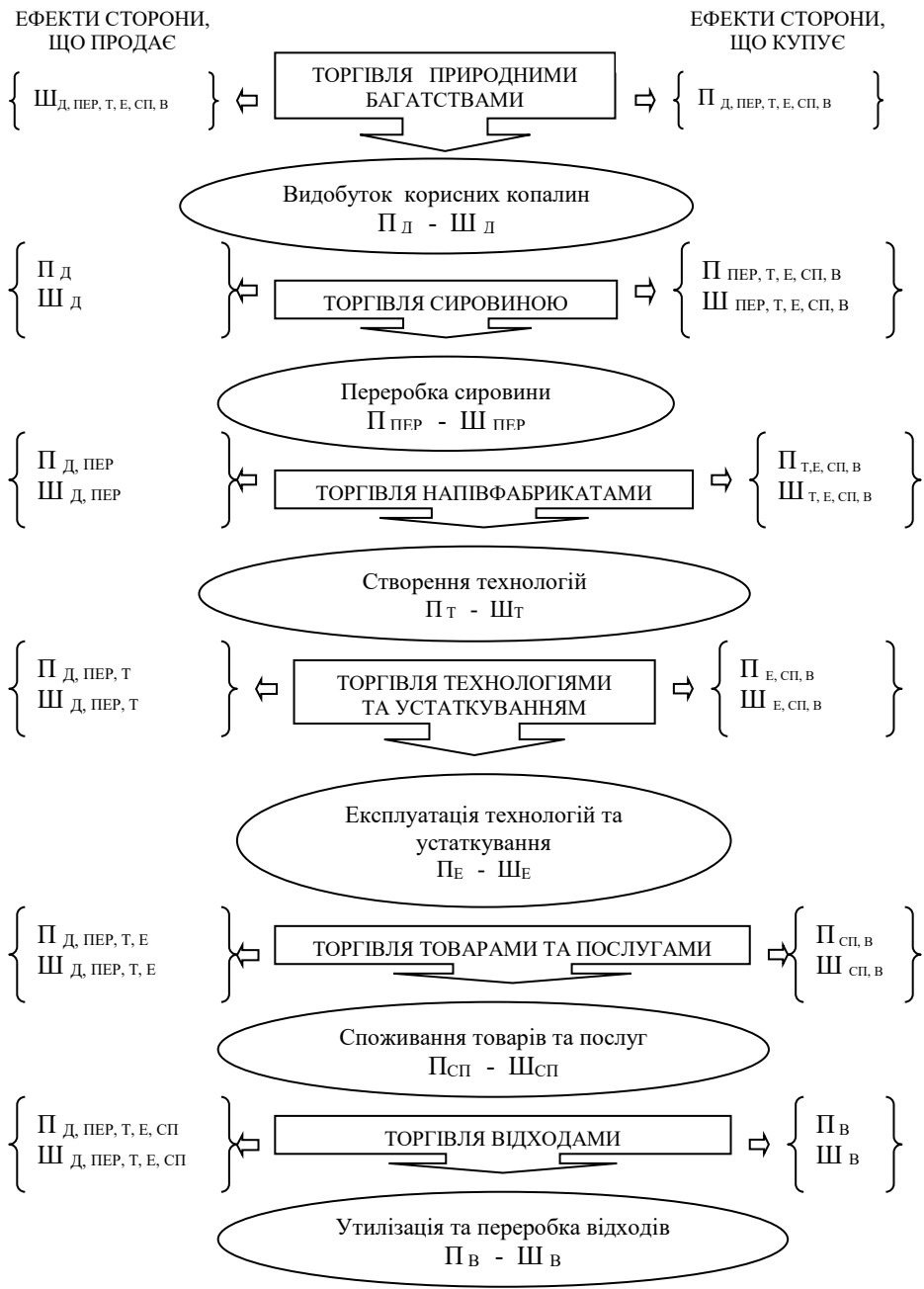
$P_{\text{Д}}$, $P_{\text{ПЕР}}$, $P_{\text{Т}}$, $P_{\text{Е}}$, $P_{\text{СП}}$, $P_{\text{В}}$ – прибуток, отриманий від використання продукту на відповідній стадії виробництва та споживання продукції, а саме: видобутку корисних копалин; переробки сировини; виробництва технологій; експлуатації технологій та устаткування; споживання товарів та послуг; утилізації та переробки відходів.

$$Ш_{\Sigma} = Ш_{\text{Д}} + Ш_{\text{ПЕР}} + Ш_{\text{Т}} + Ш_{\text{Е}} + Ш_{\text{СП}} + Ш_{\text{В}}, \quad (2)$$

де:

$Ш_{\Sigma}$ - від'ємна (негативна) складова механізму розподілу прибутку та витрат по стадіях виробництва та споживання продукції;

$Ш_{\text{Д}}$, $Ш_{\text{ПЕР}}$, $Ш_{\text{Т}}$, $Ш_{\text{Е}}$, $Ш_{\text{СП}}$, $Ш_{\text{В}}$ – шкода (екологічні збитки), отримані від використання продукту на відповідній стадії виробництва та споживання продукції, а саме: видобутку корисних копалин; переробки сировини; виробництва технологій; експлуатації технологій та устаткування; споживання товарів та послуг; утилізації та переробки відходів.

Умовні позначення: **П** – прибуток від вискористання продукту на відповідній стадії циклу виробництва-споживання продукції; **Ш** – шкода (екологічні збитки), пов'язані з використанням продукту на відповідній стадії циклу виробництва-споживання продукції.

Рис. 2 Механізм розподілу прибутків та збитків по стадіях циклу виробництва-споживання продукції

Від'ємною (негативною) складовою можна вважати екологічно обумовлені витрати або збитки, пов'язані з екодеструктивними процесами на відповідних стадіях виробництва та споживання продукції.

- На основі аналізу механізму розподілу прибутку і витрат по стадіях виробництва та споживання продукції обумовлюються висновки: найбільш ефективним видом торгівлі для сторони, що купує, і в той же час найбільш неефективним для сторони, що продає, може вважатися торгівля природними багатствами. Сторона, яка придбала предмет торгівлі, має змогу отримувати (імпортувати) чистий економічний дохід, залишаючи на території іншого суб'єкту торгівлі усі негативні наслідки, пов'язані з експлуатацією ресурсів.

На іншому полюсі знаходяться процеси торгівлі відходами споживання продукції. У випадку їх ввозу сторона, що купує, може імпортувати всі екологічні збитки, пов'язані з цим шкідливим видом товару.

Таким чином, в роботі обґрунтовується необхідність урахування еколого-економічних факторів при визначенні ціни на предмети торгового обміну.

- В загальному вигляді принципова формула для урахування еколого-економічних факторів при визначенні ціни на предмети торгового обміну (в грошовому еквіваленті) може бути записана таким чином:

$$C_B + Ш_B + П_B \leq Ц \leq E_{СП}, \quad (3)$$

де:

Ц - ціна на предмет торгового обміну;

C_B – собівартість товару сторони, що продає;

$Ш_B$ - шкода (екологічні збитки), пов'язані з виробництвом товару, сторони, що продає;

$П_B$ - прибуток від виробництва товару сторони, що продає;

$E_{СП}$ - ефект від споживання товару стороною, що купує.

- Для забезпечення еквівалентності торгового обміну з урахуванням еколого-економічних збитків може бути використано комплекс економічних інструментів, який, впливаючи на економічні інтереси виробника або споживача, здійснював би функції екологічного регулювання і сприяв екологізації народного господарства. В табл. 1

наводяться основні з них у поєднанні з раніше визначеними функціями торгівлі як екологічного регулятора.

Таблиця 1

Комплекс основних економічних інструментів екологічного регулювання торгових процесів

Екологічні функції торгівлі	Економічні інструменти забезпечення
Обмеження	<ul style="list-style-type: none"> • Заборони • Стандарти • Квоти
Регулювання	<ul style="list-style-type: none"> • Обов'язки • Обмеження
Розподілу	<ul style="list-style-type: none"> • Регіональні видатки • Регіональні податки
Компенсації	<ul style="list-style-type: none"> • Податки • Мито • Заставні ціни
Стимулювання	<ul style="list-style-type: none"> • Субсидії • Тести • Еко-лізинг • Реклама
Підтримки	<ul style="list-style-type: none"> • Лізинг • Фінансова допомога
Інформації	<ul style="list-style-type: none"> • Еко-маркування • Позначки якості • Норми • Торгові марки

• На основі аналізу економічного змісту та екологічних функцій торгових процесів в роботі сформульовано основні стратегічні напрямки та рекомендації щодо використання торгових механізмів для досягнення поставленої мети (табл. 2).

• Практичне використання запропонованих інструментів ілюструється, зокрема, показниками таблиці 3.

Таблиця 2

Стратегічні напрямки використання торгових процесів для завдань екологізації економіки на регіональному рівні

Визначення мети впливу	Можливі інструменти впливу	Сфера застосування
Транспортування продукції (сировини)		
1. Регулювання процесів ввозу екологічно недосконалої продукції	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Інструменти тарифного регулювання (імпортний митний тариф) ▪ Інструменти нетарифного регулювання (квотування, ліцензування імпорту) ▪ Стандартизація і сертифікація імпортової продукції 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Імпорт транспортних засобів ▪ Імпорт і переробка небезпечних відходів ▪ Імпорт отрутохімікатів і пестицидів ▪ Імпорт продуктів харчування
2. Скорочення об'ємів експорту збиткової продукції	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Експортний митний тариф ▪ Квотування і ліцензування експорту 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Експорт великої рогатої худоби та її шкур ▪ Експорт продукції гірничо-металургійного комплексу
3. Зменшення екологічних збитків за рахунок зменшення об'ємів транспортних операцій	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Надання широкого кола консультативних послуг підприємствам та організаціям ▪ Створення сприятливих умов для кооперації усередині регіону ▪ Створення виробничих комплексів 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Невеликі сільськогосподарські переробні виробництва ▪ Планування розміщення виробничих потужностей у районах видобутку сировини
Зберігання продукції (сировини)		
1. Зменшення потреби в зберіганні екологічно небезпечних матеріалів	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Впровадження технологічних процесів, які дозволяють скоротити час і об'єми зберігання продукції (сировини) ▪ Застосування передових методів внесення мінеральних добрив 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зберігання пестицидів і отрутохімікатів у сільському господарстві ▪ Зберігання токсичних, хімічних, радіологічних та інших небезпечних для довкілля і здоров'я людей речовин

Таблиця 3

Результати перевірок якості найважливіших видів товарів народного споживання за 1997 рік

Найменування товару	Одиниця виміру	Проінспектовано	Забраковано (в тому числі переведено в нижчий сорт) з екологічних показників, %
Продовольчі товари			
Хліб і хлібобулочні вироби	тон	23,5	3-5
М'ясо (вкл. ковбасні вироби)	–	6,3	32-34
Молоко та молочна продукція	–	23,1	10-12
Консерви плодоовочеві	т.у.б.	458,5	45-47
Лікєро-горілочні вироби	дал	1707	21-23
Непродовольчі товари			
Госптовари, всього у тому числі	тис. умов.од.	16,51	
- будівельні товари	–	8,03	61-63
- товари побутової хімії	–	8,48	24-26
Парфюмерно-косметичні товари	–	4,52	16-18
Іграшки	шт.	280	40-42

- Розроблені рекомендації було використано для удосконалення торгових механізмів у Сумській області, для екологізації процесів приватизації.

ВИСНОВКИ

- Для вирішення еколого-економічних проблем України необхідне застосування найбільш дійових і ефективних інструментів, серед яких торгові механізми як засоби екологічного захисту економіки країни та її

окремих територій повинні посісти чільне місце. В умовах України вони мають значний потенціал для екологізації народного господарства. Торгові інструменти екологічного регулювання – це засоби впливу на товаропотоки країни (території) шляхом застосування методів прямого регулювання, економічного стимулювання та створення соціальної орієнтації споживачів з метою екологічної трансформації економіки країни (території) та окремих господарчих ланок.

- За сучасних кризових умов Україні необхідна трансформація економіки шляхом екологізації торгових процесів.

- Екологізація торгівлі можлива за умов використання системи економічних інструментів екологічного захисту довкілля.

- При виборі напрямків ефективного використання системи економічних інструментів екологічного захисту довкілля необхідно керуватись екологічними функціями торгівлі.

- При проведенні торгових операцій необхідно враховувати еколого-економічні фактори при визначенні ціни на предмети торгового обміну: додатні та від'ємні складові, які враховують прибутки (П) та шкоду (Ш) (збитки) на всіх стадіях виробництва та споживання продукції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

За темою дисертації опубліковано 15 праць, основними є:

1. Сабадаш В.В. Механизмы экологической регуляции в торговой политике//Актуальные проблемы экономики природопользования. Труды 13-ой ежегодной научно-практической конференции. В 2-х частях: Сб. науч. тр. – Сумы: "Ризоцентр" СумГУ, часть 2, 1996. - С.190-192.

2. Мельник Л.Г., Боронос В.Н., Сабадаш В.В. Торговые инструменты в механизме экологической организации экономических систем//Вісник Сумського державного університету. - 1996. - N1(5). – С. 147-150. (Особисто автора – 0,1 друк. арк.).

3. V.Sabadash, L.Melnik, V.Taranovskiy, I. Dyakova. Environment and International Trade: Approaches for Solving Ecological Problems//Environmentalne Problemy Miest. – Kosice (Slovakia). - 1997. - P. 112-116. (Особисто автора – 0,15 друк. арк.).

4. Victor Sabadash, Leonid Melnik. From Consumption of Individual Values towards "Life-prosperity Complex"/Managing Sustainability – The European Perspective and Experiences. – Rostock (Germany). - 1997. - P. 187-192. (Особисто автора – 0,1 друк. арк.).

5. Сабадаш В.В. Охрана окружающей среды и торговые процессы. Экономические инструменты решения экологических проблем на региональном и межрегиональном уровне//Экологическая экономика и управление. Труды участников образовательной программы экологического менеджмента для работников местных администраций Украины. - Сумы: ИПП "Мрія-1" ЛТД, 1997. - С. 60-64.

6. Сабадаш В.В. Эколога-экономические инструменты регулирования торговых процессов//Экологическая экономика и управление. Том 2. Экономика для экологии. - Сумы: ИПП "Мрія - 1" ЛТД, 1997. - С. 51-59.

7. Сабадаш В.В. Формирование экономических механизмов учета экологических факторов в торговых процессах//Вісник Технологічного університету Поділля. - Хмельницький: НВП "Евріка" ТОВ, 1997. - № 2. - С. 106-110.

8. Мельник Л.Г., Мельник О.І., Карінцева О.І., Сабадаш В.В. Економічний механізм екологізації суспільного виробництва// Проблеми сталого розвитку України. – К.: "БМТ", 1998. – С. 106-118. (Особисто автора 0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Сабадаш В.В. Економічні інструменти екологізації торгових процесів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.08.01 – Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища. – Сумський державний університет, Суми, 1998.

В дисертації визначена сутність, значення та складові елементи процесів екологізації торгівлі як засобу екологічного захисту економіки країни і окремих регіонів. На основі аналізу ролі торгових операцій у вирішенні екологічних проблем сформульовано основні функції торгівлі як екологічного регулятора. Розроблено систему класифікацій торгових операцій з урахуванням їх екологічної направленості. Сформульовано принципи, механізм і екологічний інструментарій урахування еколого-економічних витрат у торгових процесах. Запропоновано методичні підходи щодо урахування еколога-економічних факторів при визначенні ціни на предмети торгового обміну. На основі розроблених методичних положень запропоновано рекомендації по використанню торгових інструментів екологічного регулювання товаропотоків з метою

реформування економіки країни, дія яких проілюстрована на практичних прикладах.

Ключові слова: екологізація торгових процесів, економічні інструменти, екологічні витрати, еквівалентність обміну, регулювання.

АННОТАЦИЯ

Сабадаш В.В. Экономические инструменты экологизации торговых процессов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.08.01 – Экономика природопользования и охраны окружающей среды. – Сумский государственный университет, Сумы, 1998.

В диссертации определена сущность, значение и составляющие элементы процессов экологизации торговли как средства экологической защиты экономики страны и отдельных регионов. На основании анализа роли торговых операций в решении экологических проблем сформулированы основные функции торговли как экологического регулятора. Разработана система классификаций торговых операций с учетом их экологической направленности. Сформированы принципы, механизм и экологический инструментарий учета экологических издержек в торговых процессах. Предложены методические подходы по учету эколого-экономических факторов при определении цены на предметы торгового обмена. На основании разработанных методических положений предложены рекомендации по использованию торговых инструментов экологического регулирования товаропотоков с целью реформирования экономики страны, действия которых проиллюстрированы на практических примерах.

Ключевые слова: экологизация торговых процессов, экономические инструменты, экологические затраты, эквивалентность обмена, регулирование.

SUMMARY

Sabadash V.V. Economic instruments for greening trade. – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree by specialty 08.08.01 – Nature Use Economics and Protection of the Environment. – The Sumy State University, Sumy, 1998.

The main contents, meaning and the component of the processes greening trade as a means for environmental protection of the economy of the country and separate regions are defined in the dissertation work. The main functions of trade as ecological regulator on the basis of analysis the role of trade operations in decision of environmental problems are formulated. The systems of trade operations classifications taking into account their environmental orientation are developed. The principles, mechanism and economic instruments for accounting environmental costs on trade processes are formulated. The methodic approaches for accounting ecological-economics factors at forming price on trade objects are developed and proposed. Recommendations for use of trade instruments for environmental regulation of barter for reforming of the economy of the country are proposed on the basis of the dissertation's thesis. Its use is shown on the practical examples.

Key words: greening the trade, economic instruments, environmental costs, equivalence of exchange, regulation.

Підп. до друку
Умовн.-друк. арк. 1,0
Тираж прим.

Формат 60x84 1/16
Обл.-вид. арк. 1,1
Замовлення №
Безкоштовно